

ปัสสาวะแสบขัด ปวดปัสสาวะบ่อย ๆ ในสตรี : แยกแยะอย่างไร จึงจะกินยา nitrofurantoin รักษาได้เลย

บทความโดย
ศ.เกียรติคุณ นพ.อมร ลีลารัศมี
กรรมการแพทยสภา

ปัสสาวะแสบขัด ปวดปัสสาวะบ่อย ๆ ในสตรี: แยกแยะอย่างไรจึงจะกินยา nitrofurantoin รักษาได้เลย

อาการปัสสาวะแสบขัด ปวดปัสสาวะบ่อย ๆ ปัสสาวะขุ่น

ปัสสาวะเป็นสีน้ำตาลเนื้อหรือเป็นเลือด เป็นอาการที่พบบ่อยในเพศหญิง

ที่อยู่ในวัยที่มีเพศสัมพันธ์ ประมาณว่า ร้อยละ 30 ถึง 50 ของประชากร

ผู้หญิงจะเคยป่วยเป็นโรคนี้อย่างน้อย 1 ครั้ง หากผู้ป่วยไม่ได้มีอาการแสดงถึง

อันตรายหรือกำลังจะตกอยู่ในภาวะที่โรคกำลังจะรุนแรง และได้แยกสาเหตุอื่น ๆ

ออกไปแล้วจากการซักประวัติ ตรวจร่างกายหรืออาจจะตรวจทางห้องปฏิบัติการด้วย

เราจะจ่ายยาต้านจุลชีพที่เลือกใช้เป็นอันดับแรกได้เลย ซึ่งถือว่าเป็นภาวะของ

acute uncomplicated (simple) cystitis in woman อายุ 16 - 64 ปี

(ICD10-CM : N30.0) ได้ โรคนี้ยอมรับว่า หากวินิจฉัย(สาเหตุ)ได้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

อาจจะไม่ต้องตรวจเพิ่มเติมทางห้องปฏิบัติการเพื่อยืนยันการวินิจฉัยโรคก็ได้

ขอยกตัวอย่างในประเทศอังกฤษที่มีโครงการที่เรียกว่า

NHS Pharmacy First advanced service

ที่มีข้อแนะนำให้เภสัชกรจ่ายยาต้านจุลชีพได้โดยไม่ต้องไปพบ

แพทย์ก่อน ซึ่งหนึ่งใน 7 โรคคือโรคที่กำลังกล่าวถึงข้างต้นนี้

แต่จะสั่งยาต้านจุลชีพได้อย่างถูกต้อง ตรงตามหลักวิชาการ

มีความปลอดภัยและเกิดความคุ้มค่า ต้องใช้ขั้นตอนต่าง ๆ

ในการวินิจฉัยแยกสาเหตุหรือโรคออกไปก่อน ขั้นตอนต่าง ๆ นี้เรียกว่า **clinical pathway**

ที่ออกแบบมาโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญในโรคนี้ เพื่อทดแทนการวินิจฉัยและการวินิจฉัยแยกโรค

ของแพทย์เท่าที่จะทำได้ ขั้นตอนดังกล่าวกำหนดขอบเขตของผู้ป่วยกลุ่มกรองแยกสาเหตุต่าง ๆ

ออกไปก่อนโดยถามลักษณะคลินิกให้แยกสาเหตุอื่นออกไปจนแคบลงเหลือโรคที่เป็นสาเหตุ

เดียวที่รักษาได้และตรงตามหลักวิชาการของการให้ยา แล้วจึงให้เภสัชกรจ่ายยาต้านจุลชีพเพียง

ขนานเดียวไปก่อน หากอาการยังไม่ทุเลาใน 1 - 2 วันหลังกินยา ก็ต้องกลับไปพบแพทย์อีก

โดยเร็ว

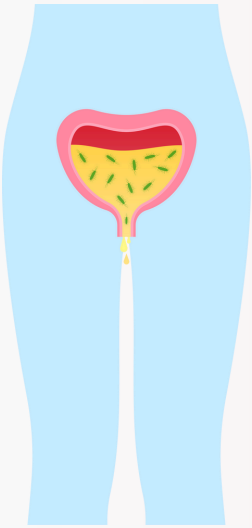
ข้อมูล ณ วันที่ 24 พฤศจิกายน 2567

หมอชวนรู้

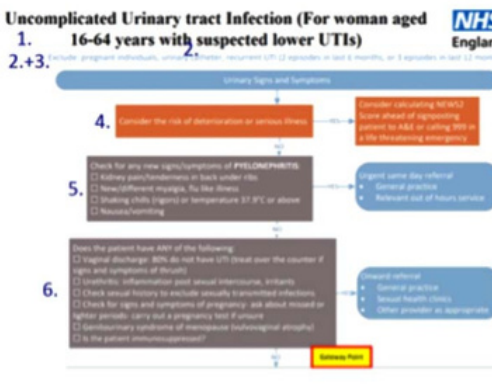

ปัสสาวะแสบขัด ปวดปัสสาวะบ่อย ๆ ในสตรี: 2 แยกแยะอย่างไรจึงจะกินยา nitrofurantoin รักษาได้เลย

บทความนี้จะแสดงขั้นตอนต่าง ๆ ของ clinical pathway ของการรักษาเรื่อง ปัสสาวะแสบขัดในหญิงวัยเจริญพันธุ์ เพื่อให้แพทย์ เภสัชกร หรือประชาชนทั่วไปมาลองวิเคราะห์ดู และยังสามารถนำ clinical pathway ไปใช้ได้ หากตนเองป่วยและได้แยกสาเหตุต่าง ๆ ออกไปจนถึงขั้นตอนสุดท้ายว่าตนเองป่วยเป็นโรคนี้ เมื่อติดตามอ่านเนื้อหาของ clinical pathway ของ NHS ประเทศอังกฤษจนจบ จะเห็นชัดว่า ฝ่ายแพทย์ในสหราชอาณาจักรได้กำหนดกรอบของโรคที่นำมาด้วยปัสสาวะแสบขัดให้แคบเข้ามาจนเหลือโรคที่เป็น acute uncomplicated lower UTI ในหญิงอายุ 16-64 ปี อยู่โรคเดียวที่ทราบสาเหตุชัดว่าเกิดจากเชื้อแบคทีเรีย และถือว่าการให้ความรู้ทั่วไปแก่ประชาชนในอาการเหล่านี้ด้วย ที่สำคัญจะพบว่า ขั้นตอนต่าง ๆ ที่ใช้ในการกลั่นกรองแยกโรคก่อนจะมาถึงขั้นตอนสุดท้าย หากพบว่าอาจจะเกิดจากสาเหตุอื่นได้ จะแนะนำให้ส่งผู้ป่วยไปปรึกษาแพทย์ทันที หรือรับการรักษาจากแพทย์ ไม่ได้ให้ลองใช้ยาต้านจุลชีพรักษาเองก่อน

ภาพข้างล่างนี้ แสดงขั้นตอนการกลั่นกรองใน clinical pathway ของ NHS Pharmacy First advanced service ในเรื่อง ปัสสาวะแสบขัด ปวดปัสสาวะบ่อย ในหญิงวัยเจริญพันธุ์ โดยคัดแยกสาเหตุอื่นๆ จากการซักประวัติออกไปก่อน ใน clinical pathway มีอยู่ 6 ข้อที่ใช้แยกแยะสาเหตุอื่นออกไป หลังจากผ่าน 6 ข้อนี้ไปแล้ว ยังมีอีก 3 ขั้นตอนที่ให้ซักประวัติเพื่อยืนยันว่าเป็นโรคนี้และรุนแรงพอที่จะใช้ยาต้านจุลชีพรักษาอาการดังกล่าวได้ สุดท้ายจะให้จ่ายยา nitrofurantoin เพียงขนานเดียวเท่านั้น หลังการกินยาได้ 1 - 2 วันแล้ว หากอาการยังไม่ทุเลา ก็ต้องกลับไปพบแพทย์

1. เป็นหญิงอายุ 16 ถึง 64 ปี
2. ไม่ได้ตั้งครรภ์ ไม่ได้ใส่สายสวนปัสสาวะ
3. ไม่มีปัสสาวะขัดซ้ำมา 2 ครั้งใน 6 เดือน หรือ 3 ครั้งใน 1 ปีที่ผ่านมา
4. ต้องแยกออกไปว่า ไม่ได้ป่วยรุนแรงโดยคำนวณคะแนนจาก NEWS2 ถ้ามีคะแนนมาก ให้รีบส่งไปพบแพทย์
5. มีอาการเกิดขึ้นใหม่ในข้อหนึ่งข้อใดใน 4 ข้อนี้ไหม? ถ้ามีแค่ข้อ 1 ข้อ ให้รีบส่งไปพบแพทย์ในวันเดียวกัน
6. ถ้าไม่มีอาการใดในข้อ 5. ให้ถามต่อว่า มีอาการข้อหนึ่งข้อใดใน 6 ข้อนี้ไหม? (เช่น ตกขาว ปัสสาวะอีกเสบ เป็นหลังมีเพศสัมพันธ์ ขาดประจำเดือน โรคภูมิคุ้มกันต่ำ) ถ้ามี ส่งต่อให้แพทย์รักษา

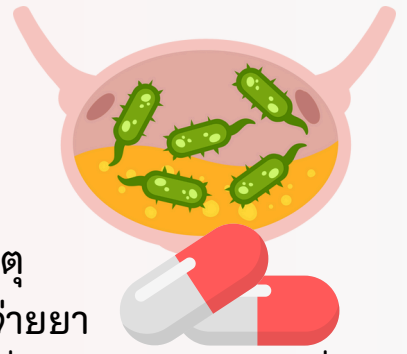
1. หญิงอายุ 16 - 64 ปี
 2. ไม่ได้ตั้งครรภ์
 3. ไม่ได้ใส่สายสวนปัสสาวะ
 4. ไม่ได้ปัสสาวะขัด 2 ครั้งใน 6 เดือน 3 ครั้งใน 1 ปี
 5. ไม่ได้ป่วยรุนแรง

ปัสสาวะแสบขัด ปวดปัสสาวะกลางคืน ปัสสาวะสีขุ่น
 ปัสสาวะบ่อย ๆ ปัสสาวะสีน้ำตาล/ปนเลือด กัดเจ็บ
 ปวดบริเวณหัวเหน่า

เมื่อใช้ 6 ข้อแรกในการกรองแยกสาเหตุ/โรคอื่นๆ ออกไปแล้ว จึงมาถึงบทบาทของเภสัชกร (pharmacy point) เกษีกร
 7. มีอาการอีก 3 ข้อคือ
 7.1 ปัสสาวะแสบขัดไหม?
 7.2 อาการปวดปัสสาวะกลางคืนเพิ่มขึ้นไหม ไหม?
 7.3 เห็นปัสสาวะมีขุ่น ไหม?
 8. ถ้ามีอาการข้อใดข้อใดในข้อ 7. ให้หักเพิ่มอีก 4 ข้อ ดังนี้
 8.1 พอปัสสาวะก็อยากถ่ายเลย ไหม?
 8.2 ปวดปัสสาวะบ่อยๆ ไหม?
 8.3 เห็นปัสสาวะเป็นสีน้ำตาล/ปนเลือด ไหม?
 8.4 กลเจ็บ ปวดบริเวณหัวเหน่า ไหม?
 9. ถ้ามีอาการใด ๆ ในข้อ 8. ไม่ให้การวินิจฉัยว่าติดเชื้อในทางปัสสาวะ และไม่ส่งจ่ายยาฆ่าเชื้อ
 10. ถ้ามีอาการเพียงข้อใดข้อหนึ่งในข้อ 8. อาจจะมีการติดเชื้อในทางเดินปัสสาวะหรือติดเชื้อจากสาเหตุอื่น ไม่ส่งต่อให้แพทย์ทั่วไปหรือแพทย์เฉพาะทางตรวจ รักษา
 11. ถ้ามีอาการถึง 2 หรือ 3 ข้อในข้อ 7. ให้ถามต่อว่า อาการปัสสาวะขัดเจ็บไหม? ถ้าอาการรุนแรงน้อย ให้รักษาตามอาการก่อน/ดูแลตนเองก่อน
 12. ถ้าอาการปัสสาวะปานกลางหรือมาก ให้จ่ายยา nitrofurantoin กินนาน 3 วัน ถ้ากินยา nitrofurantoin หมดแล้ว อาการไม่ทุเลา ไปพบแพทย์

ปัสสาวะแสบขัด ปวดปัสสาวะบ่อย ๆ ในสตรี: 3 แยกแยะอย่างไรจึงจะกินยา nitrofurantoin รักษาได้เลย

โดยสรุป clinical pathway ของ NHS ประเทศอังกฤษกำหนดกรอบ
ของโรคที่นำมาด้วยอาการ ปัสสาวะแสบขัด ในสตรี ให้มีสาเหตุ
แคบเข้ามาจนเหลือโรคที่เป็น acute uncomplicated lower UTI
ในหญิงอายุ 16 - 64 ปี อยู่โรคเดียวที่ไม่ได้เป็นซ้ำซากและทราบสาเหตุ
ชัดว่าเกิดจากเชื้อแบคทีเรียตรงแท่งแกรมลบ แล้วแนะนำให้เภสัชกรจ่ายยา

ต้านจุลชีพเพียงขนานเดียว เป็นการจ่ายยารักษาโรคที่มีการวินิจฉัย กลับกรองแยกสาเหตุอื่น ๆ
ออกไปแล้ว เหลืออยู่เพียงสาเหตุเดียวที่ใช้ยา nitrofurantoin รักษา จึงเป็นการให้ยาที่ได้
มาตรฐาน ตรงตามหลักวิชาการ มีความปลอดภัยและเกิดความคุ้มค่า clinical pathway นี้
ก็สามารถนำมาใช้ได้ในประเทศไทย และสอดคล้องถูกต้องกับหลักการวิชาการด้วย
ยา nitrofurantoin เป็นยาปฏิชีวนะ ยานี้ถูกเอนไซม์ nitro-reductases ของแบคทีเรียเปลี่ยน
รูปให้เป็นสารตัวกลางที่ยับยั้งเอนไซม์หลายชนิดของแบคทีเรียจนทำให้กระบวนการทำงานของ
วงจรกรดไซตริก การสร้าง DNA, RNA รวมถึงโปรตีนขัดข้อง จนเกิดผลยับยั้งการเจริญเติบโต
ของแบคทีเรีย ยาขนานนี้จัดอยู่ในบัญชี ก ในบัญชียาหลักแห่งชาติของไทย

ข้อบ่งใช้ของยา nitrofurantoin คือรักษาโรคติดเชื้อในทางเดินปัสสาวะส่วนล่างที่เกิดจาก
เชื้อแบคทีเรียที่ไวต่อยานี้ และใช้ในการป้องกันการกลับมาเป็นซ้ำได้ การดื้อยาจะเกิดขึ้นได้ยาก
เพราะยาออกฤทธิ์ในหลายเป้าหมายพร้อมกัน และไม่ทำให้เกิดการดื้อยาข้ามไปยังยาต้านจุลชีพ
ขนานอื่น หลังกินยาขนานนี้อาจจะมีปัสสาวะสีเข้มหรือสีเหลืองมากขึ้นได้

ข้อควรระวังในการใช้ยาขนานนี้คืออาจจะทำให้เกิดอาการมึนงงและง่วงซึม จึงควรหลีกเลี่ยง
การขับรถ/ยานพาหนะหรือใช้เครื่องจักรหากกินยาขนานนี้อยู่ ไม่ใช้ยาขนานนี้กับผู้ป่วย
โรคไตระยะสุดท้าย ห้ามใช้กับผู้ที่มีแพ้ยานี้ (อาจจะเป็นลมพิษหรือมีผื่น) ในผู้ป่วยที่มีภาวะ
ขาดเอนไซม์ G-6-PD, และในหญิงตั้งครรภ์ในช่วง 2 - 4 สัปดาห์ก่อนคลอดหรือในระยะ
ให้นมบุตร ห้ามใช้ในทารกอายุน้อยกว่า 3 เดือน

สรุป

ให้ใช้ยา nitrofurantoin (monohydrate/macrocrystals)
รักษาโรคกระเพาะปัสสาวะอักเสบชนิดไม่ซับซ้อนจากแบคทีเรีย
(uncomplicated bacterial cystitis) ในผู้หญิงอายุ 16 ถึง 64 ปี
ที่ไม่ได้เป็นซ้ำซาก ขนาดยาที่ใช้คือกินครั้งละ 100 มก. วันละ 2 ครั้ง
นาน 3 - 5 วัน หากตอบสนองดีต่อยาอาการปัสสาวะขัด
ปัสสาวะบ่อยต้องทุเลาชัดเจนภายใน 2 วัน

